**Завдання I етапу**
**Всеукраїнської учнівської олімпіади**
**з кримськотатарської мови та літератури**
у 2026-2027 н.р.

## 10 клас

**Модуль 1.**

*Тестове завдання з сучасної кримськотатарської мови та літератури – **60 балів***
*За кожну правильну відповідь – 1 бал.*

### а) мова 1-30

**1. Qırımtatar tiline ait olğan til ogu, sonorlı tutuq sesini belgileñiz:**

A) Ñ, N, M;
B) L, R, N;
C) Y, Ğ, Q;
D) S, Ş, Ç, C;

**2. Qalın sozuqlarnen kelgen sözlerni belgileñiz:**

A) yazıcı, tahta
B) şair, cümle
C) kitap, mecmua
D) qave, ükümdar

**3. Fiilerden isim yapıcı yalğamaları olğan satırnı belgileñiz:**

A) -leyin,-casına,-leyin, -cek;
B) -lı, -siz, -daki, -ki, -lıq;
C) -van, -hane, -gir, -cı, -daş;
D) -ma, -k, -qı, -uş, -ç;

**4. «*Basmahane*» sözüniñ doğru manasını belgileñiz:**

A) kerekli eski tarihiy vesiqalarni saqlağan yer (hane).
B) qıymetli şeylerniñ saqlanğan, ögrenilgen kösterilgen bir yerdir.
C) basma toqulğan yeri (hane).
D) kitaplarnıñ, gazeta ve mecmualarnıñ neşir etilgen yeri.

**5. «Talebe» sözüne sinonim olmağan sözüni belgileñiz:**

A) şegirt
B) oquycı
C) uçucı
D) sohta

**6. «Halq» sözüne uyğun sinonimni belgileñiz:**

A) insanlar
B) balalar
C) talebeler
D) cemaat

**7. «*Can yaqmaq*» frazeologik söz birikmesine uyğun sinonim söz birikmesini tapip belgileñiz:**

A) til uzatmaq
B) qulaq asmaq
C) ömür aşamaq
D) söz qaytarmaq

**8. Başqa tilinden kirgen sözüni belgileñiz:**

A) ana
B) baba
C) qoranta
D) söz

**9. Eskirgen sözüni belgileñiz:**

A) memleket
B) qaraman
C) qurultay
D) çarıq

**10. Berilgen variantlar arasında hatalı fikirni belgileñiz:**

A) Tilde sözniñ esas leksik manasını ifadelegen ve başqa parçalarğa bölünmegen qısmına tamır deyler.
B) Sözniñ tamırğa qoşulğan qısmına yalğama deyler.
C) Sözniñ tamırı öz başına mana añlatmaz.
D) Eger sözniñ terkibinde bir qaç yalğama olsa, olarnıñ soñkisi sözniñ manasını añlatır.

**11. Tamırdaş sözlerini belgileñiz:**

A) Oquv, oqumış, oqumaq
B) Oq, top, qol
C) Oqup, qoqup,toqup
D) bilip, körüp, aytıp

**12. İsimlerni belgileñiz:**

A) iş, işsizlik
B) işkir, işlegen
C) işlemek, işletmek
D) işle, işlet

**13. Has isimlerni belgileñiz:**

A) deñiz, özen
B) Aqtaban, Ayuvdağ
C) aqquş, qaplıbaqa
D) köbelek, çeçek

**14. Cınıs isimlerni belgileñiz:**

A) devequş, aqqayın
B) Çatırdağ, Azav deñizi
C) Salğır, Ayuvdağ
D) Elzara, Asan

**15. Hatalı yazılğan sözlerini belgileñiz:**

A) anama, dostuma
B) talebege, dostqa
C) balaña, dostuña
D) talebeğe, dostuğa

**16. Fiilden isim yapıcı yalğamalarını belgileñiz:**

A) -ca, -ce, -ça, -çe
B) -sız, -siz, -suz, -süz
C) -ğıç/-qıç, -giç/-kiç, -ğuç,/-quç -güç/ -küç
D) -lı, -li, -lu, -lü

**17. İsimlerni belgileñiz:**

A) dostçasına
B) dost-muabbet
C) dostluq, dost,
D) dostlaşmaq, dostlaştırmaq

**18. Sayılarnıñ tizilüvine köre sade olğanlarını belgileñiz:**

A) dört, on, biñ
B) üç yüz, on altı, yedi biñ
C) beşer, yedişer, altışar
D) üç-dört, beş-altı, sekiz-on

**19. «Ümüt» sözüniñ sinonimni tapıp belgileñiz:**

A) emel;
B) küç;
C) qasevet;
D) qabiliyet.

**20. «Ürmet etmek» söz birikmesiniñ sinonimni tapıp belgileñiz:**

A) sevmek;
B) beklemek;
C) sağınmaq;
D) sayğı bildirmek.

**21. Köçme manalı söz birikmesini belgileñiz:**

A) uzun anter;
B) tatlı til;
C) kün saymaq;
D) hocanı diñlemek

**22. Çoq manalı sözni belgileñiz:**

A) göl;
B) tamır;
C) masa;
D) defter.

**23. Fiilniñ müsbet şeklini belgileñiz:**

A) taramadı.
B) bermedi;
C) körmedi;
D) qamaştı;

**24. Ecalarğa doğru bölüngen sözlerini belgileñiz:**

A) ü-şü-mek, su-var-maq;
B) sarım-saq, aşa-maq;
C) öt-mek, pi-şir-mek;
D) bah-çevan, o-turt-maq.

**25. Hatalı yazılğan söz birikmeni belgileñiz:**

A) kök güdürdey;
B) qaz ğaqılday;
C) sığır miyavlay;
D) gögercin gürgüldey.

**26. Ortaqlıq derecesindeki fiillerni belgileñiz:**

A) yazıldı;
B) öseler;
C) oquttılar;
D) bölüştiler.

**27. Sıfatfiilli söz birikmesini belgileñiz:**

A) yañı çanta;
B) dülber qız;
C) aytılğan söz;
D) qart kişi.

**28. Hatalı tizilgen sıfatfiilni belgileñiz:**

A) hastalanmaq – hastalanğan;
B) qıçırmaq – qıçırğan;
C) ösmek – ösken;
D) ürmet etmek – ürmetli.

**29. Sayını belgileñiz:**

A) dert;
B) dört;
C) dörtköşelik;
D) dere.

**30. Tek sağır tutuqlarnen kelgen sözlerni belgileñiz:**

A) şeker;
B) çızma;
C) rale;
D) papuç.

## б) література 31-60

**31. «Til – aqıl terazesidir» bu..**

A) atalar sözü
B) efsane
C) masal
D) tapmaca

**32. «Çorabatır» destanınıñ ğaye ve münderice tarafından nasıl janırğa ait olğanını belgileñiz:**

A) içtimaiy-turmuş;
B) qaramaniy;
C) lirik;
D) turmuş.

**33. 1906-1908 senelerde A. S. Ayvazov ve R.Mediev tarafından çıqqan gazetanıñ serlevasını belgileñiz:**

A) «Vetan hadimi»
B) «Terciman»
C) «Yañı dünya»
D) «Sudaq sesi»

**34. İ.Gasprinskiy nasıl gazetanı neşir etti?**

A) «Vetan hadimi»
B) «Terciman»
C) «Yañı dünya»
D) «Qırım»

**35. Qırımtatar halqnıñ ğurur, alim ve şair. 1926 senesi I Bütünsoyuz türkşnaslıq syezdiniñ teşkilâtcısı edi. Türkiy elifbeni unifikatsiya yapuv boyunca programmanı azırladı.**

A) Hasan Sabri Ayvazov
B) Bekir Çoban-zade
C) Habdullah Lâtif-zade
D) Eşref Şem'i-zade

**36. Halq edebiyatınıñ eñ namlı şairlerden biridir.**

A) Aşıq Umer
B) Halim Geray Sultan Halim
C) IV Mehmed Geray Han Sofu
D) I Menli Geray Han

**37. İsmail Gasprinskiyniñ nasıl şiarı belli?**

A) «Oqumaq ve oqumaq!»
B) «Çalışmaq,oqumaq,ileri ketmez!»
C) «Tilde,fikirde,işte – birlik!»
D) «Qırım – bizim ürtümiz»

**38. Tezaytımlar insanğa nasıl yardım eteler?**

A) doğru fikir etmege
B) öz fikiriñniifadeli aks etmege
C) sözlerni doğru ve aydın telâffuz etmege
D) belli bir tertipte tizilgen satırlarnı aytmaga

**39. Halq ağız yaratıcılığı degeni nedir?**

A) bediiy edebiyat
B) halq yaratqan eserler
C) belli eserler
D) ecnebiy eserler

**40. Miras degeni nedir?**

A) halqnıñ fuqareligi
B) nesilden nesilge avuşqan zenginlik
C) altın ve elmazlarnentolgan ve gayıp olgan hazine
D) nesilden nesilge kecken altınlar

**41. Halq ağız yaratıcılığında milletiniñ keçmişini canlandırğan bir epik janrdır. Nesilden nesilge keçken bu janr halqnıñ milliy çizgilerini meraqlı ve mucizeviy şekilde ikâye ete.**

A) masal
B) efsane
C) destan
D) lâtife

**42. Halq ağız yaratıcılığınıñ nasıl türleri bar?**

A) masal, rivayet, lâtife, şaqa, tezaytımlar, atalar sözler, tapmacalar
B) ikâye, povest, roman
C) mesnevi, qaside, qıta
D) drama, ragediya, komediya

**43. Tezaytımnı tapıñız:**

A) Mane, mane, maneler,
Baht ketire baharler.
Özen boyu yeşergen
Qadife tüs naneler

B) Bağçada qurdım salıncaq ayneni,
Kelgen, keçken sallaycaq ayneni.
Eline berdim oyuncaq, ayneni,
Menim oğlum oynacaq, ayneni.

C) Qartbabam qarğanı
Qoradan quvdı,
Qorqudan qart qarğa
Qanatın qırdı.

D) Almalıq, al qılıç!
Arada suv, atlap keç!
— Ay, dım terek, dım terek!
Bizden sizge kim kerek?
Ayşe kerek!

**44. Ahmet ahaynı nasıl folklor qaramanınen teñeştirmek mümkün?**

A) Nedim hocanen
B) Nasreddin hocanen
C) Nureddin hocanen
D) Nariman hocanen

**45. Ne içün müellifler epitetni qullanalar?**

A) esneniñ kölemi tüsüni bildirmek içün
B) nesneniñ yerleşken yerini köstermek içün
C) ifadeli ve tesirli tasvir icün
D) ikâyeniñ baş qaramanını köstermek içün

**46. Atalar sözleri degeni nedir?**

A) halq yırları.
B) Qısqa ve teren manalı ibareler.
C) Tapmacalar.
D) Sayuvlar ve tezaytımlar.

**47. Hüsein Şamil Toqtarğazı yaşayışta eñ kerekli dep neni tanıy?**

A) zenginlikni
B) paranı
C) baylıqnı
D) oquv ve bilgini

**48. Noman Çelebicihan qayda oqudı?**

A) Quyumcılıqta
B) İnstitutta
C) Ruşdiyede
D) Medresede ve İstanbul Universitetinde

**49. Noman Çelebicihan kim edi?**

A) milliy hükümet başı ve muftiy
B) şair
C) hoca
D) mimar

**50. Noman Çelebicihan nasıl serlevalı ikâye yazdı?**

A)«Qarılğaçlar yuvası»
B) «Qarılğaçlar duası»
C) «Qarılğaçlar qorantası»
D) «Qarılğaçlar dünyası»

**51. «Ant etkenmen» şiirini kim yazdı?**

A) Üseyin Şamil Toqtarğazı
B) Noman Çelebicihan
C) Bekir Çoban-zade
D) Ablâkim İlmiy

**52. Milliy folklor halqqa nasıl çizgilerni aşlağan?**

A) merametlik, cesürlik, adaletlik, eyillik
B) açközlük, sabırsızlıq, utançsızlıq
C) qızğançlıq, hınzırlıq,qabatsızlıq
D) hıyanetlik, saranlıq,

**53. «Öz tilini bilsin her kes» siirniñ müellifi kim?**

A) Seyran Üseinov
B) Şakir Selim
C) Yunus Qandım
D) Refat Çaylaq

**54. Qırğız nesircisi (прозаїк). O, 1928 senesi dekabr 12-de Qara-Buura bölgesiniñ Şeker adlı uzaq qırğız köyünde doğdı.**

A) Rustem Ali
B) Çingiz Aytmatov
C) Çerkez Ali
D) Ayder Osmanov

**55. Yusuf Bolat nasıl eserler yazdı?**

A) «Tufanda qalğan qot sürüsi», «Alim»
B) «Ferat», «Балкъуртчыкъ»
C) «Къуртчу Бекирчик», «Açlıq hatıreleri»
D) «Çanta», «Anamnıñ ümüti»

**56. «Tayçığım» siirniñ müellifi kim?**

A) Seyran Üseinov
B) Şakir Selim
C) Hamdi Geraybay
D) Refat Çaylaq

**57. «Amethannıñ yıldızı» povestiniñ müelliflleri kim?**

A) Riza Fazıl, Lütfiye Sofu
B) Çerkez Ali, Lütfiye Sofu
C) Çingiz Aytmatov, Lütfiye Sofu
D) Refat Çaylaq, Lütfiye Sofu

**58. «Çanta» ikâyeniñ müellifi kim?**

A) Riza Fazıl
B) Emil Amit
C) Yusuf Bolat
D) Ervin Ümerov

**59. «Qulaqsız Alim», «Qaravullar meydanında» nasıl halq janrına aittir.**

A) masal
B) rivayet
C) efsane
D) destan

**60. İsmail bey Gasprinskiy balalarğa bağışlanğan nasıl mecmua neşir etti?**

A) «Alem-i subyan»
B) «Alem-i nisvan»
C) «Ha-ha-ha»
D) «Millet»

## II. Audirlev

Прослухайте поетичний твір двічі. Заповніть пропуски відповідними за змістом та римою словами з аудіозапису.

Aman, oğlum, satma saqın, eliñdeki toprağı,
Anañ kibi seni besler (1)_____.
Piçen, arpa, aş istemez, verir saña bunları,
Sefil-rezil olma saqın, satıp (2)_____.

Yedikleriñ, içdikleriñ ep bu topraqtan kele,
Cebiñdeki aqçaları (3)_____vere,
Alma, armut, arpa-boğday, bağ ve bostan (4)_____
Toprağıñ verdigi baylıq… Satma, saqın toprağı…

Onı bilip, sevmelisiñ (5)_____bağçayı,
Aqça suvdır, (6)_____, bitirirsiñ aqçayı.
Bağça kitti, aqça bitti, ne olur seniñ alıñ?
Aman, oğlum, topla aqça, (7)_____bağçayı.

Baq, seniñ bir çayırıñ var… Ne güzeldir (8)_____,
(9)_____kele suvu, yarıp qara toprağı.
Lânet ider saña çoqraq, satma, saqın (10)_____,
Eger satsañ, çevirirsiñ (11)_____ sen hayırı!

Saç tarlaya arpa, boğday, işle, bekle(12)_____,
Bir saçarsıñ – on alırsıñ, unutmayıp Hudayı.
Bir çuval (13)_____, altın kümüş verirler,
Kerekleriñ er ne ise – bunlar ile kelirler!

Aman, oğlum, satma saqın, eliñdeki toprağı,
Anañ kibi seni besler bereketli qucağı.
Piçen, arpa, aş istemez, verir saña bunları,
Sefil-rezil olma saqın, satıp (14)_____.

## III. Metinnen çalışuv

*(Робота з текстом.* ***10 балів)***

Eserden parçanı oqup, aşağıdaki vazifelerni beceriñiz

*(Прочитайте уривок Оберіть правильний варіантта виконайте подані завдання).*

… — Babası ölgen soñ, şay oldı, — dedi. — Pek çalışqır bir bala edi. Mına baqıñız, Velişayev arqadaş. — Amide qolunı pencerege uzattı. — İşte, şu teneke evlerni babasınen beraber Ferat yapıp çıqtı. O, çeber, usta yaş. Amma

Veli ağa sabiyimni horlay. Er kün sepet, yaşçik taşıta, sağlam dep, eñ ağır hızmetlerni yaptıra.

— Feratnen men özüm añlaşırım.

— O, şoför olmaq istey, Velişayev arqadaş. Şoför olam dep, delirecek.

Ferat, sanki iç bir qabaat işlemegen adam kibi, **özüni sıqmay**, odanıñ ortasında toqtap, iri kök **közlerini reiske tikti**.

Er kes: "Yañı reis şimdi Feratnı darılmağa başlar, özüniñ qattılığını kösterir", — dep tüşündi. Bundan evel bir qaç kere daa, idarege ketirilip tazirlengen, segülgen Ferat da uzundan-uzaq nasiat diñlemege azırlandı. Velişayev arqadaş, sabırnen yerine oturıp, biri-birine qınap yipinen bağlanğan anahtarlarnı közden keçirgen soñ:

— Ferat, otur, — dep arqasını skemleniñ artına tayandırdı.

Ferat şimdi, iri közlerini daa ziyade kerip, skemlege çökti. Odada bulunğanlar çım-çırt olıp qaldılar. Bu tınçlıq içinde yalıñız Kiçik Amideniñ köküs keçirgeni eşitile edi.

— Ferat, bu anahtarlarnı qaydan aldıñ? — reis bu sualni oldıqça saqtlıqnen berdi.

Ferat, tizlerine baqıp:

— Özüm yaptım, — dedi.

— Özüñ? Ya onı nasıl etip uydurdıñ?

Ferat, biraz vaqıt indemey, kene tizlerine baqıp oturğan soñ, başını köterdi:

— Şoför olmağanda, ölçüsini aldım, — dedi ve kene baştını sarqıttı.

— Aldın, onı añladım. Amma nasıl etip — mına şu yerini de aytsa…

1. **Doğru variantnı belgileñiz** *(Оберіть правильний варіант)*

1. **Ferat yaşlığında babasınen beraber ne yapıp üre edi?**
   a) idare binasını
   b) köy evlerini
   c) ağaç skemlelerni
   ç) sepet ve yaşçiklerni
2. **Veli ağa Feratqa nasıl işlerni yaptıra edi?**
   a) eñ qolay işlerni
   b) şoförlik işini
   c) eñ ağır hızmetlerni
   ç) idarede kâğıt yazuv işini
3. **Ferat ne olmaq istey edi?**
   a) reis
   b) brigadir
   c) dülger
   ç) şoför

4. **Odada bulunğan adamlar yañı reis Velişayevden ne bekley ediler?**
   a) Feratnı bağışlar dep
   b) Feratnı darılmağa başlar ve qattılığını kösterir dep
   c) Feratqa yañı maşna berir dep
   ç) Feratnı işten quvar dep
5. **Ferat anahtarlarnı nasıl etip yaptı?**
   a) şoförden sorap aldı
   b) demircige yaptırttı
   c) özü yaptı, şoför olmağanda ölçüsini aldı
   ç) soqaqta tapıp aldı

**2. Doğru (D) ya da yañlış (Y) olğanını belgileñiz** *(Правдиве чи хибне твердження)*

[ ___ ] Feratnıñ anasınıñ adı Amide edi.Amide Velişayev arqadaşqa muracaat ettmege idarege keldi

[ ___ ] Feratnıñ közleri qara tüste edi.

[ ___ ] Velişayev arqadaş anahtarlarnı közden keçirgen soñ, Feratqa «otur» dedi.

[ ___ ] Anahtarlar altın zıncırnen bağlanğan edi.

[ ___ ] Ferat anahtarlarnı özü yapqanını ayttı.

## *IV. İnşa*

*(Написання есе (14 речень) за однією з запропонованих тем. 10 балів)*

1. Ne da*h*a emiyetli – aqılmı, duyğularmı.
2. Ne içün adam içün öz kerekligini duymaq müimdir.
3. Küçük işler büyük neticelerge ketire bilirmi?
4. Nege insanğa cesaretlık kerek
5. Yaşayıştaki ağırlıqlar insannı da*h*a küçlü ete bilirmi?